

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรง
ในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา
Buddhist Perspective on Prevention of Domestic Violence
By The Community Partciipation

นิธมน รัตนะรัต*

Nirumon Rattanarat

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร**

Phramaha Somboon Vuddhikaro

อรชร ไกรจักร***

Orachorn Kraichakr

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Buddhist Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: narumonpr@yahoo.com, phannasomgs@gmail.com, pu_2556@yahoo.com

Received: September 06, 2023

Revised: August 22, 2024

Accepted: August 24, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนนาร่องในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (๓) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสืบค้นข้อมูลเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่สังกัดเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และแกนนำชุมชน สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน เจ้าอาวาสวัด และอาสาสมัครในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน ๑๐ รูป/ท่าน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่ หลักธรรมการมีส่วนร่วมในอัครัญญสูตร สังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ โดยในการ

* ผศ.ดร.นิธมน รัตนะรัต Asst.Prof.Dr.Nirumon Rattanarat คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Faculty of Social Administration, Thammasat University.

** พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. Phramaha Somboon Vuddhikaro Assoc.Prof.Dr. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor

*** ผศ.พิเศษ ดร.อรชร ไกรจักร Asst.Prof.Dr. Orachorn Kraichakr ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor

ดำเนินงานของชุมชน พบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านทัศนคติของคนในชุมชน ปัญหาด้านความล่าช้าในการแจ้งเหตุการใช้ความรุนแรง และปัญหาการใช้ความรุนแรงโดยการกระทำความผิดซ้ำ ทั้งนี้แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาใช้ในการวิเคราะห์จำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ สังคหัตถุ ๔ และ สาราณียธรรม ๖ โดยจะต้องมีการเฝ้าระวังการใช้ความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน มีการให้ความช่วยเหลือกันในรูปแบบของเครือข่ายสหวิชาชีพ การใช้วาจาแนะนำตักเตือน อบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน การใช้ทักษะการพูดในเรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้นำชุมชน การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันในชุมชน เช่น อาสาสมัคร จัดอาสาต่าง ๆ ในชุมชน การแบ่งปันช่วยเหลือคนในชุมชน และการวางตนเป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายและแนวปฏิบัติที่มีของชุมชนร่วมกัน

คำสำคัญ: ความรุนแรงในครอบครัว; การมีส่วนร่วมของชุมชน; หลักธรรมการมีส่วนร่วม

Abstract

This research has 3 objectives i.e., (1) to study dharma principle relating to participation pursuant to the dharma principles in Buddhism; (2) to study nature of problems and obstacles in operation of the pilot community in prevention of domestic violence and (3) to study the community's participation in prevention of domestic violence pursuant to the dharma principles in Buddhism. This research utilizes qualitative research by documentary research and in-depth interview to various key informants comprising with the state agencies' officials and officials being subordinate to Maung Nang Rong Municipality, Buriram province, the community mainstay, dwellers in the community, abbot and volunteer in the community involving in prevention of the problem of domestic violence for total 10 people.

The research's findings include several significant dharma principles in Buddhism relating to participation are dharma principle in Aggaññasuttam, Saṅgahavatthu 4 and Sāraṇīyadhamma 6. The operation of this regard in the community has encountered a number of important problems and obstacles i.e., problem of the community members' attitudes, problem of delay in notification of the domestic violence incident and problem of the recidivism of violence. The researcher applies two significant dharma principles in Buddhism, Saṅgahavatthu 4 and Sāraṇīyadhamma 6 in the analysis

to find relevant ways of the community's participation in prevention of domestic violence pursuant to dharma principles in Buddhism i.e., there should be watchdog of violence incident in the family and the community, provision of mutual assistance in form of multi-disciplinary network, verbal warning and advice, training to the community members, use of speaking skill by the community leader in mediation of disputes, benevolence and mutual help in the community e.g., various volunteers in the community, sharing among community members, deportment as good role model, aware of role and duties of oneself, regularly joining in activities with the community members and collectively abiding by law and following existing guideline of the community.

Keywords: Domestic Violence; Community Participation; Dharma Principle to Participation

บทนำ

ในปัจจุบันพบอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากผลการสำรวจสถิติความรุนแรงในครอบครัวในรอบ ๖ ปี ศูนย์ปฏิบัติการของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔ มีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจำนวนทั้งสิ้น ๙,๓๘๖ ราย เฉลี่ย ๑,๕๖๔ รายต่อปี เฉลี่ย ๑๓๐ รายต่อเดือน คิดเป็นเฉลี่ย ๔ รายต่อวัน^๑ และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สำรวจสถานการณ์ในครอบครัวไทยในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) เก็บข้อมูลในเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ จากประชาชนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปในทุกจังหวัดจำนวน ๓,๕๓๔ หน่วยตัวอย่าง พบว่า มีความรุนแรงในครอบครัว ๔.๘๗% สาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวคือ รายได้ไม่เพียงพอ/ไม่มีรายได้ ๖๔.๕๓% ความเครียดจากการทำงาน ๔๐.๐๒% ภาระหนี้สิน ๓๑.๔๐%^๒ ซึ่งจากข้อมูลสถิติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยคนใกล้ชิด คนรู้จัก หรือคนในครอบครัวมักเป็นต้นเหตุทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงมากที่สุด โดยทั้งนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

^๑ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “สถิติความรุนแรงในครอบครัวในรอบ ๖ ปี”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.opendata.nesdc.go.th> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].

^๒ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”, แหล่งที่มา: <https://www.opendata.nesdc.go.th> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].

พบว่า มีอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ข่าวสามีใช้อาวุธปืนยิงภริยาและพ่อตาจนเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๑ เนื่องจากมาขอคืนดีกับภริยาแต่ไม่สำเร็จ^๓ และข่าวหญิงวัย ๖๐ ปี ซึ่งเป็นลูกสาว ทบตีพ่ออายุ ๙๐ ปี ซึ่งเป็นผู้ป่วยติดเตียง เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕^๔ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะได้มีการตราและบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ เพื่อใช้ส่งเสริมสถาบันครอบครัว และเพื่อใช้ลงโทษอาชญากรที่ก่อความรุนแรงในครอบครัวแล้วก็ตาม แต่จากการดำเนินการดังกล่าวพบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรกล่าวคือ การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายจะเป็นการดำเนินการภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดหรือมีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นในพื้นที่แล้ว โดยเป็นการดำเนินการที่ปลายเหตุ ซึ่งโดยหลักของการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องทำการป้องกันการเกิดอาชญากรรมที่ต้นเหตุ โดยแนวทางหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกของบุคคลให้เป็นคนดีมีศีลธรรมโดยอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลมีความรู้สึกเกรงกลัวและละอายต่อการกระทำความรุนแรงโดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในครอบครัวเช่น อิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย (๑) ฉันทะ (ความพอใจ) (๒) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) (๓) จิตตะ (ความคิดรับรู้ในสิ่งที่ทำ) (๔) วิมังสา (ความไตร่ตรองมีเหตุผล)^๕ และพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย (๑) เมตตา (ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข) (๒) กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์) (๓) มุทิตา (ความยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข) (๔) อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง)^๖ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วจะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นหรือในชุมชนที่อยู่อาศัยด้วยกันอย่างจริงจังในการจัดทำมาตรการป้องกันอาชญากรรมของตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จึงจะทำให้การป้องกันอาชญากรรมในชุมชนมีประสิทธิภาพและช่วยลดอัตราการเกิดอาชญากรรมในชุมชนลงได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา การนำหลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหลักพระพุทธศาสนาไปใช้ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

^๓ มติชนออนไลน์, “เพราะรักฝ่ายเดียว! หนุ่มอ้างเหตุยิงดับ เมีย-พ่อตา เผยเหมือนถูกหลอกแต่งงานเอาสินสอด ตร.จับได้ก่อนฆ่าตัวตายตาม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_920243 [๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓].

^๔ สยามข่าว ๗ สี ออนไลน์, “ฝ่ายปกครองลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีลูกสาวทบตีพ่อป่วยติดเตียง จ.บุรีรัมย์”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.news.ch7.com> [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^๖ อัง.ปณ.ก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนนาร่อง ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
๓. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ขอบเขตด้านเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลงานตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาหลักธรรมการมีส่วนร่วมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนนาร่อง ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (๒) ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยศึกษาพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำการศึกษาบทบาทของวัด ผู้นำชุมชน และ สมาชิกภายในชุมชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และ (๓) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์ทำงาน และมีทักษะความรู้ความชำนาญทางด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน ๑๐ คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่สังกัดเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน ๒ ท่าน และแกนนำชุมชน สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน เจ้าอาวาสวัด และอาสาสมัครในชุมชนที่มีส่วนขับเคลื่อนภารกิจการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในพื้นที่เทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๘ ท่าน จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และวิเคราะห์ด้านหลักธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาดังออกเป็น ๓ เรื่องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. หลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนาที่สำคัญมีปรากฏอยู่ในอัครัญญสูตร สังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ อัครัญญสูตร ได้อธิบายรายละเอียดในประเด็นเรื่องของผู้ที่มีจิตสาธารณะทำหน้าที่เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขในชุมชนในสมัยต้นกลับ (สร้างโลกใหม่) พระสูตรนี้ปรากฏข้อความถึงสาเหตุที่ต้องเลือกผู้แทนของตนเองอันเนื่องมาจากการขโมยข้าวสาลีของกันและกันนำมาซึ่งความไม่สงบในชุมชน ผลที่ตามมาคือสังคมเกิดความวุ่นวายการผิดศีลข้ออื่นนาทานได้ปรากฏขึ้นก่อนการผิดศีลข้ออื่น ดังนั้นจึงต้องคัดเลือกบุคคล บุคคลหนึ่งขึ้นมาระับความไม่สงบที่เกิดขึ้นในชุมชนเรียกบุคคลผู้นี้ว่า “มหาชนสมมต” (มหาชนแต่งตั้ง) ซึ่งเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะมาเป็นตัวแทนของมหาชนมาทำหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับระเบียบในชุมชน นอกจากนี้ข้อความสำคัญในอัครัญญสูตร ปรากฏข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงวาระเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวเป็นสิ่งที่สมมุติกันขึ้นในสังคมเท่านั้น ไม่ได้กำหนดว่ามาจากพระพรหมแต่มาจากพวกเราที่แบ่งหน้าที่กันทำงาน นอกจากนั้นในพระไตรปิฎกปรากฏอธิปไตย ๓ ลักษณะ กล่าวคือ (๑) อัตตอธิปไตย อธิบายถึง ความมีตนเป็นใหญ่ (๒) โลกอธิปไตย อธิบายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่ และธัมมาธิปไตย อธิบายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่” ด้วยเหตุนี้ผู้นำจะทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมไม่เข้าข้างใคร มีความเสมอภาคกับทุกคนเพราะเขามาจากคะแนนของทุกคน จึงต้องมองทุกคนเสมอภาคกันเป็นคนเสียสละเป็นคนที่ประชาชนไว้ใจมีคุณธรรมคือซื่อสัตย์ไม่เห็นแก่พวกพ้อง และผู้นำที่มองเห็นความสำคัญในเรื่องของส่วนรวมนับเป็นจิตสาธารณะที่ดีที่พึงประสงค์ต้องมีทั้งหลักธรรมเป็นคุณธรรมประจำใจเพื่อการจัดการตนเอง ครอบครัว รวมถึงการจัดการส่วนรวม

๑.๒ สังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวที่ส่งเสริมการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยยึดเหนี่ยวทางจิตใจและประสานหมู่ชนให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑.๒.๑ ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ การให้อภัย ซึ่งการให้แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ (๑) อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของ เงินเป็นทาน (๒) ธรรมทาน คือ การสอนให้ธรรมะเป็นความรู้เป็นทาน (๓) อภัยทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์

๑.๒.๒ ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะ พูดในสิ่งที่ประโยชน์ตามกาลเทศะ และเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดหยาบคาย เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

^๗ อก.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑.

๑.๒.๓ อุตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เป็นการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยแรงกาย ขวัญช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ มีจิตอาสา อุตถจริยาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) การทำตนให้เป็นประโยชน์ คือ การทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และ (๒) การทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว จะต้องบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ด้วยความเกื้อกูล มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคมตามความสามารถ

๑.๒.๔ สมานัตตตา คือ การวางตนสม่ำเสมอ ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ วางตัวดีเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน ซึ่งมีความหมาย ๒ ประการคือ (๑) การวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนที่มีอยู่ในสังคม เช่น บิดา มารดา หัวหน้า แกนนำชุมชน (๒) การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อผู้อื่น คือ การให้ความเสมอภาค ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ของผู้อื่นและสังคม^๔

๑.๓ สาราณียธรรม ๖ เป็นธรรมที่ให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน ประกอบด้วยหลักธรรม ๖ ประการได้แก่

๑.๓.๑ เมตตาการุณยธรรม คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๑.๓.๒ เมตตาจริยกรรม คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๑.๓.๓ เมตตาโมกขกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๑.๓.๔ สาธารณโภคิตา คือ ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๑.๓.๕ สีสสามัญญตา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่ยังเกลียดของหมู่คณะ

๑.๓.๖ ทิฐิสามัญญตา คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อหลักการ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา เป็นผู้ที่มีทิฐิโดยทิฐิอันประเสริฐ เป็นนियานิกรกรรม^๕ (ธรรมที่นำสัตว์ออกจากทุกข์)

กล่าวโดยสรุปหลักธรรมการมีส่วนร่วมในอัครคัมภีร์สูตร สังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับส่วนรวมได้ตามแต่ละบริบท

^๔ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มากมูลดี, “สังคหวัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์”, วารสารพุทธมัตถ์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๐-๑๙.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๖/๓๘๗.

ของครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีหลักการเดียวกันเชื่อมโยงกันได้ตามกาลและตามเหตุปัจจัย เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ผ่านการจัดการที่ดีของผู้นำชุมชนและคนในครอบครัว

๒. สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนเทศบาลเมืองนางรองมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวหลายประการดังต่อไปนี้

๒.๑ ปัญหาด้านทัศนคติของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมักมองว่าลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเป็นสมบัติของสามี จึงจำต้องอดทนอยู่ในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรง และไม่นำเรื่องการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวไปเล่าให้บุคคลอื่นฟัง เพราะจะทำให้คนในครอบครัวถูกเกลียดชังหรือถูกดำเนินคดี นอกจากนี้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพึ่งพิงของผู้กระทำความรุนแรงที่มักเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือมีอำนาจเหนือกว่า เช่น ภรรยาและบุตรที่ต้องอาศัยผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวอุปการะเลี้ยงดู หรือผู้สูงอายุที่เกรงกลัวว่าบุตรหลานจะทอดทิ้ง จึงจำต้องอดทนอยู่บ้านต่อไป ในส่วนของปัญหาด้านทัศนคติของคนในชุมชนเอง ก็มักจะมองว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวของสามีภรรยา คนอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้นจึงต้องปรับทัศนคติไม่ให้ผู้ที่เป็นพลเมืองดีเพิกเฉยต่อการให้ความช่วยเหลือ โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องของกฎหมายว่าความรุนแรงในครอบครัวหากเกิดขึ้น กฎหมายอนุญาตให้พลเมืองดีเข้ามาช่วยเหลือได้โดยการแจ้งเหตุแก่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ ปัญหาด้านความล่าช้าในการแจ้งเหตุการใช้ความรุนแรง โดยปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากปัญหาทัศนคติของคนในชุมชนเอง ส่งผลให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้เห็นเหตุการณ์ไม่ไปแจ้งเหตุการใช้ความรุนแรงต่อเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เพราะไม่อยากเป็นคดีความ หรือคิดว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องภายในครอบครัว บุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวและปล่อยให้คนในครอบครัวแก้ไขปัญหากันเอง ซึ่งแท้จริงแล้วพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยเร็ว เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่เกิดเหตุเพื่อทำการระงับเหตุและให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว

๒.๓ ปัญหาการใช้ความรุนแรงโดยการกระทำความผิดซ้ำ โดยปัญหาดังกล่าวมักเกิดจากอาการทางจิตเวช การติดสุรา และยาเสพติดทำให้ผู้กระทำความรุนแรงมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงซ้ำ สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมดำเนินคดีกับผู้ใช้ความรุนแรง รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ถูกระทำ

ความรุนแรง นอกจากการบังคับใช้กฎหมายแล้ว การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยการกระทำผิดซ้ำอีกวิธีหนึ่งคือ “การใช้กลไกของชุมชน” โดยการใช้ความเคารพนับถือ เชื่อใจกันระหว่างคนในชุมชนกับแกนนำที่เป็นผู้อาวุโส มีวิญญู ภูมิวิญญูที่สูงกว่า โดยการใช้ความสัมพันธ์ การเคารพเชื่อฟังกันระหว่างบุคคลเข้าไปพูดคุยกับผู้กระทำความรุนแรง

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาวิเคราะห์จำนวน ๒ หลักธรรมซึ่งได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ และ สาราณียธรรม ๖ โดยได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑ หลักสังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา)

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๑ ทาน โดยจากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนเทศบาลเมืองนางรองมีความเป็นเพื่อนบ้านกัน มีการให้ทานกันโดยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปันแก่เพื่อนบ้านของตน มีการเฝ้าระวัง สอบถามสารทุกข์สุกดิบระหว่างกัน แบ่งปันสิ่งของและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตัวอย่างเช่น ผู้นำชุมชน ทั้งในฐานะของผู้นำ และฐานะของเพื่อนบ้าน ที่เข้าไปช่วยเหลือครอบครัวที่ถูกกระทำความรุนแรง อันเนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ขาดรายได้ ผู้นำชุมชนได้ช่วยเหลือ เช่น ให้งานทำ หรือบริจาคข้าวสาร อาหารแห้งตามสมควร และผู้นำหรือเพื่อนบ้านที่มีวิญญูที่สูงกว่าก็ช่วยสั่งสอนโดยสอดแทรกหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผ่านการพูดคุย โดยที่ไม่ให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าคุณจับผิดหรือตีตราจากสังคม เป็นต้น

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๒ ปิยวาจา โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนและ อาสาสมัครในชุมชน (อสม.) ได้มีการอาศัยทักษะและศิลปะในการพูดโน้มน้าวจิตใจของคนในชุมชน มีการใช้คำพูดเชิงบวกในการประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้านความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งการสั่งสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้กระทำความผิดด้วยคำพูดที่นุ่มนวลและมีเมตตา ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวภายในชุมชนได้มาก

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๓ อตถจริยา โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนและอาสาสมัครในชุมชน (อสม.) ได้มีการบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือให้กับคนในชุมชน โดยการทำตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อุทิศเวลาของตนเองในการทำสาธารณประโยชน์ให้กับคนในชุมชน มีการร่วมกัน เฝ้าระวังสอดส่องดูแลคนในชุมชน เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้งช่วยแจ้งเหตุหรือติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทันทีที่มีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นโดยไม่เพิกเฉย

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๔ สมนัตตตา โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครในชุมชน (อสม.) และพระสงฆ์ได้มีการวางแผนร่วมกัน ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยในด้านของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อผู้นำชุมชนเข้าไปเจรจาไกล่เกลี่ยหรือช่วยเหลือคนในครอบครัวก็มักจะเชื่อฟังและประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งสามารถป้องกันหรือลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นได้

๓.๒ หลักสารณียธรรม ๖ (เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตา मनกรรม สารณโกศล สีสามัญญตา ทิฏฐีสามัญญตา)

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๑ เมตตากายกรรม โดยจากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ในชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของชุมชน มีโอกาสในการเข้าถึงคนในชุมชนได้มาก ได้มีการทำงานในเชิงรุกในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน โดยมีการเทศอบรมสั่งสอนคนในชุมชนให้มีความรักความเมตตาต่อกัน ไม่ทำความรุนแรงต่อกัน โดยมีการเทศอบรมสั่งสอนในงานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา และงานทำบุญทั่วไป นอกจากนี้แล้วพระสงฆ์ยังให้ความเมตตาแก่ผู้ที่ได้เคยกระทำความรุนแรงในครอบครัวมาก่อน โดยการเทศอบรมสั่งสอนคนในชุมชนในการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดในการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อจะได้กลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชนได้

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๒ เมตตาวจีกรรม โดยจากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเทศบาลนางรอง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และอัยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เป็นต้น ได้มีการอบรมให้องค์ความรู้กับผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย และสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินงาน การแจ้งเหตุหรือการประพฤติปฏิบัติตนหากมีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น และเมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้นก็เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครในชุมชน (อสม.) ในการเข้าไปพูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยพูดคุยตักเตือนด้วยความปรารถนาดี และมีทักษะการพูดเชิงบวกที่ไม่เป็นการตำหนิหรือตีตราผู้กระทำความผิด

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๓ เมตตา मनกรรม โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครในชุมชน (อสม.) พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการตั้งจิตปรารถนาดี คิดต่อกันด้วยเมตตา ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีความคิดปรารถนาดีต่อกันในชุมชน มุ่งมั่นคิดที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมองผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในแง่ดี โดยให้โอกาสในการปรับปรุงตนเอง และเชื่อมั่นว่าผู้ที่กระทำความรุนแรงนั้นสามารถที่จะกลับตัวกลับใจเป็นคนดีของชุมชนได้ โดยได้มีการร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุเป็นสำคัญ เช่น ความรุนแรง

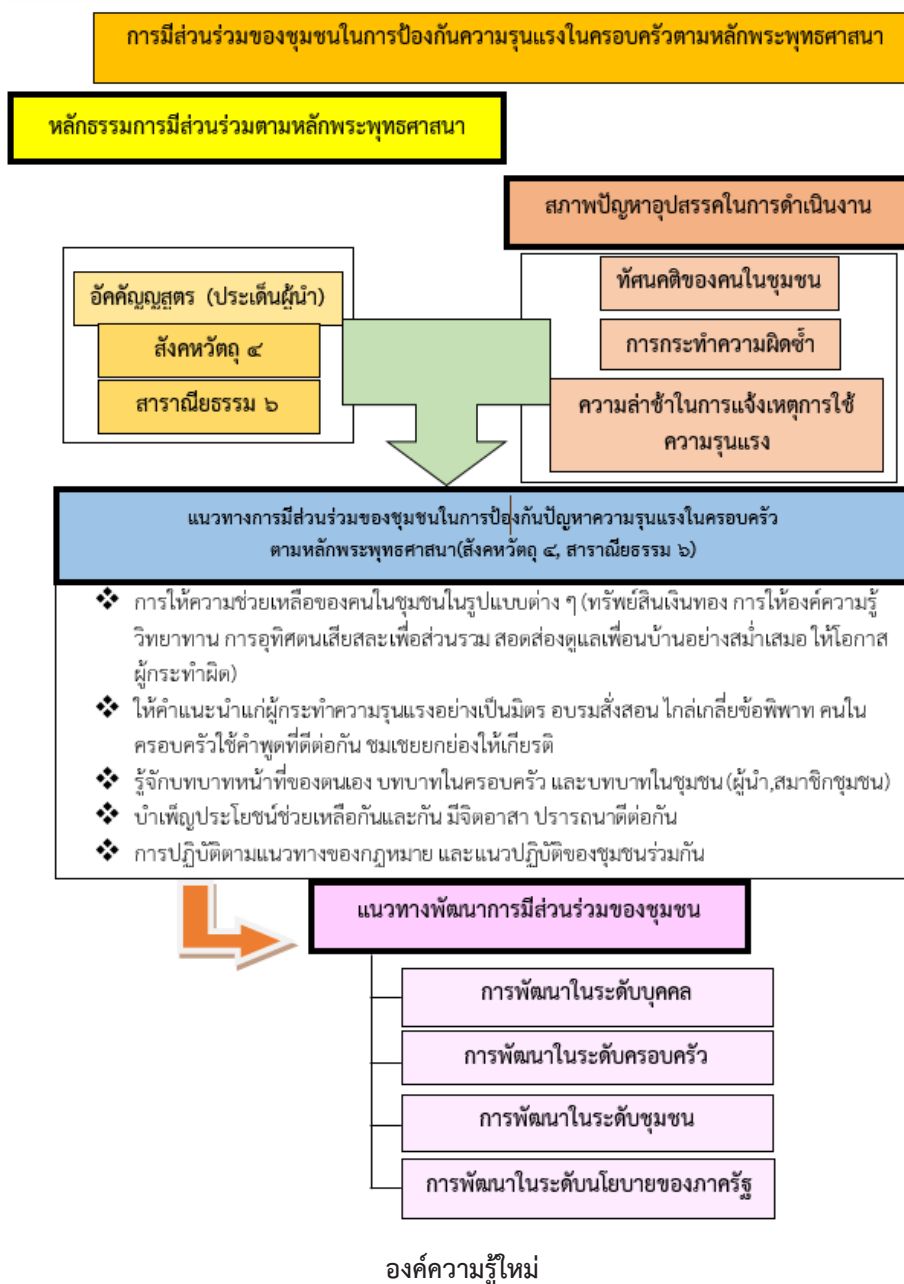
ในครอบครัวเกิดจากปัญหาความยากจนก็มีการร่วมกันคิดหาวิธีการฝึกออาชีพให้มีความทำ หรือสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับครอบครัว เป็นต้น

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๔ สาธารณโภคี โดยจากการศึกษาพบว่า ในชุมชนเทศบาลเมืองนางรองนั้น จะมีโครงการแบ่งปันทรัพย์สินและเงินช่วยเหลือให้แก่สมาชิกภายในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ เช่น โครงการช่วยเหลือโดยแบ่งปันสิ่งของ อาหาร และเงินทั้งในรูปแบบของส่วนตัว รูปแบบของการรับบริจาค รูปแบบของชมรม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ และในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือโดยหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้แก่ผู้ยากไร้ หรือคนไร้ที่พึ่ง โดยมีการจัดทำโครงการเพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงในระยะยาวทางด้านอาชีพให้แก่ผู้ยากไร้ ซึ่งสามารถช่วยลดสาเหตุของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๕ สีสสามัญญตา โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครในชุมชน (อสม.) พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง มีการปฏิบัติตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว โดยมีการปฏิบัติที่เสมอภาคกัน ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะหรือเลือกปฏิบัติ ผู้นำชุมชนปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีการให้คนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลเฝ้าระวังเหตุความรุนแรงกับครอบครัวกลุ่มเสี่ยง รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว

ประเด็นวิเคราะห์ที่ ๖ ทิฐิสามัญญตา โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัคร (อสม.) ในชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง มีทัศนคติที่ตรงกันในหลักการสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย และแนวปฏิบัติของชุมชน มีการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันโดยผ่านการอบรมให้ความรู้โดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น การจัดโครงการอบรมเผยแพร่ความรู้โดยเทศบาลนางรอง และอัยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน นอกจากนี้แล้วยังมีการให้คนในชุมชนและสมาชิกในครอบครัวได้เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น กิจกรรมงานบุญประเพณี เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน มีความรักความสามัคคีกันในครอบครัว ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

โดยทั้งนี้จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดจาก ๓ ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ปัญหาด้านทัศนคติของคนในชุมชน ที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัว คนอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว สามีมีอำนาจเหนือภริยา บิดามารดามีอำนาจเหนือบุตร (๒) ปัญหาด้านความล่าช้าในการแจ้งเหตุการใช้

ความรุนแรง เนื่องจากคนในชุมชนเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ไม่รู้ว่ามีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุการกระทำความรุนแรงต่อเจ้าหน้าที่ รวมทั้งไม่อยากเป็นคดีความที่ศาล และ (๓) ปัญหาการใช้ความรุนแรงโดยการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งมักเกิดจากปัญหาความยากจน ผู้กระทำมีอาการทางจิตเวช ติดสุราและยาเสพติด ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชลาลัย กันมินทร์ พบว่าสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุ ได้แก่ (๑) สาเหตุความผิดปกติของจิตและบุคลิกภาพ ได้แก่ ปัญหาทางจิตที่ทำให้เกิดอารมณ์และบุคลิกก้าวร้าว ควบคุมตนเองไม่ได้ (๒) สาเหตุทางภาวะสังคมวิทยา ปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อครอบครัว เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาวะวิกฤติที่ครอบครัวต้องเผชิญอยู่ และ (๓) สาเหตุจากสังคม ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมเรื่องความแตกต่างของบทบาทชายหญิง และการยอมรับว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติทางสังคม^{๑๐}

สำหรับผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการวิเคราะห์ คือ (๑) สังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) และ (๒) สาราณียธรรม ๖ ได้แก่ เมตตากายกรรม (ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ) เมตตาวจีกรรม (พูดด้วยความหวังดี) เมตตา मनกรรม (คิดปรารถนาดี) สาธารณโกศ (แบ่งปันซึ่งกันและกัน) สีสสามัญญตา (ประพฤติดีงามตามกฎระเบียบสังคม) ทิฏฐิสามัญญตา (เห็นชอบร่วมกันในการแก้ไข้ปัญหา) โดยผลการวิจัยพบว่า การที่ชุมชนจะสามารถป้องกันและแก้ไข้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ประสบผลสำเร็จนั้นผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครในชุมชน (อสม.) สมาชิกในชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติ คือ ทางกาย วาจา และใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิตพล ชัยมะดัน พบว่า ชุมชนจะสามารถป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้จะต้องอาศัยกลไกการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ และสมาชิกในชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน (ทางกาย) มีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจทางด้านประเพณี วัฒนธรรม และการอยู่อย่างมีความสุขด้วยการคิดเชิงบวก (ทางวาจา และใจ)^{๑๑}

^{๑๐} ชลาลัย กันมินทร์, “ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน”, งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิตประจำปี ๒๕๖๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation๒๐๑๙/NA๑๙-๑๓๖.pdf> [๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๓].

^{๑๑} ชิตพล ชัยมะดัน, “รูปแบบการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาความรุนแรงในสังคมของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว”, วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๓๐-๓๘.

บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยได้พบหลักธรรมที่สำคัญเพื่อให้ชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขซึ่งได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทั้ง ๒ เรื่องดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา โดยสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อยึดเหนี่ยวทางจิตใจและให้หมู่ชนให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการได้แก่ (๑) ทาน (การให้) (๒) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) (๓) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และ (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ส่วนสาราณียธรรม ๖ เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ระสือถึงกัน ทำให้เป็นที่รักที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคีกัน ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม ๖ ประการได้แก่ (๑) เมตตาทายกรรม (ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนบถกัน) (๒) เมตตาวจีกรรม ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ) (๓) เมตตามโนกรรม (ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน) (๔) สาธารณโกศิตา (ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน) (๕) สีลสามัญญตา (มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ) และ (๖) ทิฎฐิสามัญญตา (เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา) โดยทั้งนี้หลักธรรมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนดังกล่าวข้างต้นจะเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแต่ละบริบทของสังคม ครอบครัวและชุมชนได้เพื่อให้เกิดความสงบสุขลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น โดยผ่านการจัดการที่ดีของผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน และคนในครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ รัฐควรจัดทำนโยบาย และแผนปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ และการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทดำเนินการร่วมกันแกนนำชุมชน (หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔: ทาน, อตถจริยา และสาราณียธรรม ๖ : สาธารณโกศิตา, สีลสามัญญตา)

๑.๒ รัฐควรจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และมีเจ้าหน้าที่มาอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ ๑-๒ ครั้ง (หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ : ทาน, อตถจริยา และสาราณียธรรม ๖: เมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม, สาธารณโกศิตา, สีลสามัญญตา)

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนโดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลและมีสำนักงานย่อยตั้งอยู่ในหมู่บ้าน มีคณะทำงานที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะและมีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินการป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ถูกระทำคามรุนแรงในครอบครัวได้อย่างรวดเร็ว (หลักธรรมสังคหัตถุ ๔: ทาน, อตถจริยา และสาราณียธรรม ๖: เมตตากายกรรม, สีสสามัญญตา, ทิฏฐิสามัญญตา)

๒.๒ ควรมีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเพื่อป้องกันและลดปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวโดยกำหนดมาตรการลงโทษ หากครอบครัวใดฝ่าฝืน เช่น การถูกตัดสิทธิพิเศษบางประการในชุมชน เช่น เงินช่วยเหลือเยียวยาหรือสวัสดิการที่ได้รับจากชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างในชุมชน เป็นต้น โดยการให้แกนนำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนแจ้งรายละเอียดดังกล่าวผ่านการประชุมหมู่บ้าน เสียงตามสาย และป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน (หลักธรรมสังคหัตถุ ๔ : ทาน, อตถจริยา และสาราณียธรรม ๖: เมตตากายกรรม, เมตตามโนกรรม, สีสสามัญญตา, ทิฏฐิสามัญญตา)

บรรณานุกรม

- พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มาบุญลดี. “สังคหัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์”. วารสาร **พุทธมคค์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๐-๑๙.
- ชิตพล ชัยมะดัน. “รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในสังคมของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว”. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๓๐-๓๘
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. “สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.opendata.nesdc.go.th> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. “สถิติความรุนแรงในครอบครัว ในรอบ ๖ ปี”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.opendata.nesdc.go.th> [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].
- ชลาลัย กันมินทร์. “ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน”. งานประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยรังสิตประจำปี ๒๕๖๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation๒๐๑๙/NA๑๙-๑๓๖.pdf> [๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๓].

มติชนออนไลน์. “เพราะรักฝ่ายเดียว! หนุ่มอ้างเหตุยิงดับ เมีย-พ่อตา เผยเหมือนถูกหลอกแต่งงาน
เอาสินสอด ตร.จับได้ก่อนฆ่าตัวตายตาม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_920243 [๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓].

สนามข่าว ๗ ออนไลน์. “ฝ่ายปกครองลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีลูกสาวทุบตีพ่อป่วยติดเตียง
จ.บุรีรัมย์”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.news.ch7.com> [๒๒ พฤศจิกายน
๒๕๖๕].